

UOT 37.0

Kifayət Rəşid qızı Məmmədova

*Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun
Məktəbəqədər təhsilin proqramları şöbəsinin baş mütəxəssisi
<https://orcid.org/0000-0003-1360-5909>
[https://doi.org/10.69682/arti.2024.91\(5\).17-21](https://doi.org/10.69682/arti.2024.91(5).17-21)*

“YAŞIL DÜNYA NAMİNƏ HƏMRƏYLİK İLİ” İLƏ ƏLAQƏDAR KEÇİRİLƏN TƏDBİRLƏRİN MƏKTƏBƏQƏDƏR YAŞLI UŞAQLARIN DAVRANIŞ MƏDƏNİYYƏTİNİN FORMALAŞDIRILMASINA TƏSİRİ

Кифаят Рашид гызы Мамедова

*главный специалист отдела программ дошкольного образования
Института Образования Азербайджанской Республики*

ВЛИЯНИЕ МЕРОПРИЯТИЙ СОЛИДАРНОСТИ ВО ИМЯ ЗЕЛЕННОГО МИРА НА ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРЫ ПОВЕДЕНИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Kifayat Rashid Mammadova

*senior specialist of the department of Preschool education programs
at the Institute of Education of the Republic of Azerbaijan*

THE IMPACT OF EVENTS HELD IN CONNECTION WITH “THE YEAR OF SOLIDARITY FOR A GREEN WORLD” ON THE FORMATION OF BEHAVIORAL CULTURE IN PRESCHOOL CHILDREN

Xülasə. Məqalədə məktəbəqədər yaşlı uşaqların canlı və cansız təbiətə qarşı davranışının, ekoloji mədəniyyətinin formalaşmasına təsir edən amillərdən, ekoloji mədəniyyətin xüsusiyyətlərindən danışılır. Bununla bağlı olaraq məqalədə Azərbaycan Respublikasında 2024-cü ilin “Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili” elan edilməsi ilə əlaqədar respublikamızın bir sıra məktəbəqədər təhsil müəssisələrində keçirilən layihə və tədbirlərin uşaqlarda təbiəti qorumaq, ona qayğı və məhəbbətlə yanaşmaq hissinin, bacarıqlarının formalaşdırılması haqqında ətraflı məlumat verilir. Qeyd etmək lazımdır ki, məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin tərbiyəçi-müəllimlərinin respublikamızda keçirilən bu kimi tədbirlərin məzmun və strukturundan faydalanaraq, şəbəkəli şəkildə fəaliyyət göstərmələri, müxtəlif fəaliyyət növləri zamanı tətbiq etdikləri praktik nümunələr, həmçinin valideynləri də bu işə cəlb etmələri uşaqları prosesin aktiv iştirakçısına çevirərək, onlarda canlı və cansız təbiətə qayğı göstərmək, yaşıllığı qorumaq, onlara qulluq etmək və s. kimi etik bacarıqların formalaşması və inkişafına zəmin yaradır.

Açar sözlər: *davranış mədəniyyəti, məktəbəqədər yaşlı uşaq, inkişaf, tərbiyə, təlim, valideyn, tərbiyəçi-müəllim, yaşıl dünya, ekologiya, təbiətin qorunması, formalaşdırma, tədbirlər.*

Аннотация. В статье повествуется о факторах, влияющих на формирование поведения дошкольников по отношению к живой и неживой природе, экологической культуре, особенностям экологической культуры. В связи с объявлением 2024 года «Годом солидарности зеленого мира» в Азербайджанской Республике, в статье представлена подробная информация о формировании чувства бережного отношения и любви к природе, а также освящены проекты и мероприятия, проводимые в ряде дошкольных образовательных учреждений нашей республики. Следует отметить, что воспитатели-учителя дошкольных образовательных учреждений извлекают пользу из содержания и структуры подобных мероприятий, проводимых в нашей республике и действующих в сетевом режиме, практических примеров, которые они применяют в ходе различных видов деятельности, а также вовлечение родителей в эту работу, превращает детей в активных участников процесса.

Ключевые слова: *культура поведения, дошкольник, развитие, воспитание, обучение, родитель, воспитатель-учитель, зеленый мир, экология, охрана природы, формирование, мероприятия.*

Abstract. The article talks about the factors influencing the formation of preschoolers' behavior towards living and inanimate nature, ecological culture, and the characteristics of ecological culture. In this regard, in connection with the announcement of 2024 as the "Year of Green World Solidarity" in the Republic of Azerbaijan, the article provides detailed information on the formation of skills and feelings of nature conservation, respectful attitude and love for it, as well as projects and events held in a number of preschool educational institutions of our republic. It should be noted that educators and teachers of preschool educational institutions benefit from the content and structure of such events held in our republic and operating in a network mode, practical examples that they apply in the course of various activities, as well as the involvement of parents in this work, turns children into active participants in the process, and in them lives and cares for inanimate nature, protects greenery, cares for it, etc. creates the basis for the formation and development of ethical skills.

Keywords: *culture of behavior, preschooler, development, education, training, parent, educator-teacher, green world, ecology, nature conservation, formation, events.*

Məktəbəqədər yaşlı uşaqların davranış mədəniyyəti onların ətrafdakılarla münasibətlərində nümayiş etdirdikləri xeyirxahlıq, dürüstlük, qayğıkeşlik, ədalətlik, dostluq, yoldaşlıq, sədaqətlik, tolerantlıq və s. kimi əxlaqi keyfiyyətlərlə təzahür edir. Bu kimi əxlaqi keyfiyyətlərin hələ kiçik yaşlardan başlayaraq uşaqların davranışında formalaşdırılması valideyn və tərbiyəçi-müəllimlərin qarşısında duran mühüm vəzifələrdəndir. Valideyn və tərbiyəçi-müəllimlərin müxtəlif fəaliyyət növlərinin təşkili zamanı bu kimi əxlaqi dəyərlərin uşaqların davranışlarına çevrilməsinə nail olmaları uşaqlarda empatiya hissinin formalaşmasına zəmin yaradır. Bu da öz növbəsində uşaqların ətrafdakılarla ünsiyyətini etik qaydalara uyğun qurmalarına təkan verir.

Məktəbəqədər yaşlı uşaqların davranışını əhatə edən sanitariya-gigiyenik vərdişlər, qidalanma, ünsiyyət, ekoloji mədəniyyət və s. kimi komponentlər onların fəaliyyətləri zamanı inteqrativlik təşkil edir. Davranış komponentlərinin inteqrativliyi uşaqların ətraf mühitə qarşı sosial münasibətləri, mədəni-gigiyenik qaydalara əməl etmələri, qidalanmaları və s. zamanı sudan, meyvədən və digər təbiət nemətlərindən istifadə etmələri, əmək fəaliyyəti zamanı canlı və cansız təbiətə qulluq etmələri, onları qorunmaları və s. ilə əks olunur. Sadalanan komponentlərin inteqrativliyi uşaqların təbiətə qarşı etik davranışla bağlı yiyələndikləri biliklərin onların bacarıqlarında möhkəmlənməsinə zəmin yaradır.

Məktəbəqədər yaşlı uşaqlarda təbiətə qarşı davranış bacarıqlarının formalaşdırılması və inkişafı prosesində davranış mədəniyyətinin bütün komponentlərinin, xüsusən də ekoloji mədəniyyətin xüsusi rolu vardır. Ekoloji mədəniyyətlə bağlı Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası

sının 39-cu maddəsində deyilir: "I. Hər kəsin sağlam ətraf mühitdə yaşamaq hüququ vardır; III. Heç kəs ətraf mühitə, təbii ehtiyatlara qanunla müəyyən edilmiş hədlərdən artıq təhlükə törədə və ya zərər vura bilməz" [1]. Təbiətin qorunmasının dövlət tərəfindən daim mühüm problemlərdən biri kimi dəyərləndirilməsi məktəbəqədər yaş dövrələrindən başlayaraq uşaqlarda elementar ekoloji bilik və bacarıqların formalaşdırılmasını, onlarla bu istiqamətdə rəngarəng fəaliyyətlərin təşkilini zəruriləşdirir. Qeyd etmək lazımdır ki, "Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Cənab İlham Əliyevin müvafiq sərəncamı ilə 2024-cü ilin ölkəmizdə "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" elan edilməsi, Azərbaycanın 2030-cu ilə qədər sosial-iqtisadi inkişafa dair beş milli prioritetindən birinin "Təmiz ətraf mühit və yaşıl artım ölkəsi" kimi müəyyən olunması məktəbəqədər yaşlı uşaqların ətraf aləmə, canlı və cansız təbiətə qarşı davranış mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsi istiqamətində valideyn və tərbiyəçi-müəllimlərin apardıqları işlərə böyük təkan verir [2]. Məktəbəqədər yaş dövrələrindən başlayaraq "Ekoloji mədəniyyətin inkişaf etdirilməsi istiqamətində uşaqlarla təşkil olunan fəaliyyətlər "ekoloji təhsil" adlanır. Bu fəaliyyətlər uşaqları ekoloji biliklərə yiyələnməyə, eləcə də ətraf mühitə qayğı göstərməyə, təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadə etməyə təşviq edir [3, s. 1]. Ekoloji təhsil "*ekoloji maarifləndirmə və ekoloji davranış*" istiqamətlərində inkişaf etdirilir. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrində müxtəlif fəaliyyət növlərində, xüsusən də Ətraf aləmlə tanışlıq və nitq inkişafı məşğələsində uşaqlara verilən ekoloji biliklər, onlarda formalaşdırılan ekoloji şüur bu istiqamətdə aparılan maarifləndirmə işinin əsas göstəriciləridir

[4, s. 22]. Uşaqların şüurlarındakı elementar ekoloji bilikləri praktik iş prosesinə tətbiq etmələri onların ekoloji bacarıqlarını formalaşdırır və bunlar zaman keçdikcə davranışlarında möhkəmlənir.

Aparılan araşdırmalara əsasən respublikamızın və dünyanın bir sıra tədqiqatçıları məktəbəqədər yaş dövrlərindən başlayaraq ekoloji mədəniyyətin inkişaf etdirilməsinin uşaqların təbiətə olan münasibətinə böyük təsir göstərdiyini qeyd edirlər. Bununla bağlı prof. AM.. Həsənov qeyd edir: “Ekologiya ilə bağlı əksər sənədlərdə ətraf mühitin qorunması və ekoloji tərbiyə məsələlərinin məktəbəqədər dövrdən başlayaraq həyata keçirilməsinin vacibliyi öz əksini tapır. Bu dövrdən başlayaraq uşaqlara təbiəti qorumaq, onun sərvətlərindən səmərəli istifadə etmək işində məsuliyyət hissi aşılmasa, onlar bunu aydın dərk etməsələr, ətraf mühitin qorunmasında fəal rol oynaya bilməzlər” [5, s. 271]. A.M. Həsənov ekoloji tərbiyənin uşaq bağçalarında bir sıra konkret vəzifələrin həllinə xidmət etdiyini vurğulayaraq, həmin vəzifələri aşağıdakı ardıcılıqla qeyd edir:

“1. Ekoloji tərbiyə uşaqlarda təbiətə, ətraf mühitə məhəbbət və rəğbət hissi yaratmalı, onları yaş və anlaq səviyyəsinə uyğun təbiətin mühafizəsində durmağa hazırlamalıdır.

2. Ekoloji tərbiyə uşaqlarda ekoloji baxışların və mühakimənin yaradılmasına kömək göstərməlidir.

3. Ekoloji tərbiyə bağça yaşlı uşaqları ekologiyanın müxtəlif sahələri üzrə müvafiq bilik, bacarıq və vərdislərlə silahlandırılmalıdır. Ətraf mühiti dərinlən dərk etmək üçün onun haqqında müvafiq təsəvvürlərə, biliklərə malik olmalıdır. Sadalanan bu vəzifələr ayrı-ayrılıqda deyil, bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə həyata keçirilməlidir” [5, s. 272-273].

Xarici mənbələrə əsasən tədqiqatçı alimlərdən Y. Bauer, M.İ. Kuryk, N.V. Lysenko, Z.P. Plokhii və başqaları da ekoloji mədəniyyətin əsaslarının formalaşmasına kiçik yaşlardan başlamış böyük əhəmiyyət daşdığını vurğulayırlar. “M.Y. Bauer “Ekoloji təhsilin metodologiyası” adlı monoqrafiyasında uşaqlarda ekoloji mədəniyyətin inkişafı üçün xarakterik olan ən mühüm xüsusiyyətləri aşağıdakı ardıcılıqla ayıraraq, bu xüsusiyyətlərin həm özümüzdə, həm də uşaqlarda formalaşdırmağın vacibliyini qeyd edir:

- uşaqlarda təbiətə müsbət münasibətlə bağlı dünyagörüşün formalaşdırılması və bunun dəyəryönümlü olması;

- uşaqda ekoloji düşüncə tərzinin, təbiətə və öz sağlamlığına müvafiq münasibətin yaradılması;

- ekoloji problemlərin həlli bacarıqlarının və təcrübələrin formalaşdırılması;

- ətraf mühitin mühafizəsi tədbirlərində birbaşa iştirakın təmin olunması;

- təbiəti dəyişdirən insan fəaliyyətinin müsbət və mənfi nəticələrinin təhlil olunması” [6, s. 4, 84].

Uşaqlarda davranışın digər komponentləri ilə yanaşı, ekoloji komponentin formalaşmasına məktəbəqədər təhsil müəssisələrində yaradılmış inkişafetdirici mühitin də böyük təsiri vardır. Bununla bağlı A. Boquş və N. Havriş tədqiqatlarında vurğulayırlar: “Ekoloji mədəniyyətin inkişafı üçün məktəbəqədər müəssisədə uşaqların təbii mühitdə fəal inkişafına kömək edən məkan yaradılmalı, onun daxilində müxtəlif fəaliyyət növləri təşkil olunmalıdır [7, s. 101]. Tədqiqatçılardan N. Yarışeva da “Uşaqların təbiətlə tanışlıq metodikası” adlı vəsaitində məktəbəqədər yaşlı uşaqların təbiətlə tanışlığı, ətraf mühitin mühafizəsi ilə bağlı müxtəlif fəaliyyət növlərinin rəngarəng yaradıcılıq işləri, innovativ texnologiyalarla təşkilinə geniş yer vermişdir [8, s. 92].

Son illər ümumbəşəri problemə çevrilmiş ekoloji tarazlığın pozulması onun qorunmasını, havanın, suyun, torpağın çirklənməsinin qarşısının alınmasını, yaşıllığın artırılmasını və s. əsas vəzifələrdən biri kimi qarşıya qoyur. Problemlə bağlı “Beynəlxalq aləmdə ətraf mühit komponentlərinin mühafizəsi, mövcud ekoloji problemlərin həlli istiqamətində mütərəqqi metodların tətbiqi həyata keçirilir” [9]. Hazırda respublikamızda da 2024-cü ilin “Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili” elan edilməsi ilə əlaqədar olaraq xeyli işlər görülür. Bununla bağlı məktəbəqədər təhsil müəssisələrində keçirilən genişmiqyaslı tədbirlər uşaqlarda təbiəti qorumaq, ona qayğı ilə yanaşmaq hissənin inkişafına böyük təsir göstərir. Bu tədbirlərə cari ilin əvvəlindən Bakı şəhər 198 nömrəli körpələr evi-uşaq bağçasının tərbiyəçi-müəllimi Vəsilə Bayramovanın hazırladığı “1. Hədiyyələr hazırlayaq”, “2. Novruz səmənisi”, “3.Meyvə ağacları əkək”, “4.Meyvə salatı hazırlayaq”, “5. Təmizlik-abadlıqdır”, “6. Su olmasa həyat olamaz”, “7. Exoparka ekskur-

siya” mövzularında 7 istiqamətdə təşkil olunmuş “Məni yaşıl dünyada böyüt” layihəsinin məktəbhazırlıq (5-6 yaş) qruplarında tətbiqinə başlanılmış və layihəyə Şamaxı şəhəri M.Ə. Sabir adına körpələr evi-uşaq bağçası, Lənkəran şəhər 17 nömrəli, Bakı şəhər Xətai rayonu 55 nömrəli, Qobustan, Şəki, Ağsu və s., ümumilikdə paytaxt və regionların 53-dən çox şəhər və kənd körpələr evi-uşaq bağçaları və uşaq bağçaları şəbəkəli şəkildə qoşulmuşlar. Layihənin tətbiqi zamanı yuxarıda sadalanan 1-ci mövzu üzrə – köhnəlmiş, istifadəyə yararsız əşyalara gözəllik qataraq, uşaqlarla birgə onlardan lazımlı əşyalar, məsələn, sınımış bankadan güldən, plastik su qablarından maraqlı əl işləri, hədiyyələr hazırlanmış, 2-ci mövzu üzrə - səməni qoyulması barədə məlumat verilmiş, səməni qoyulması işinə başlanılmış, uşaqlarla birgə ona davamlı olaraq qulluq edilmiş, 3-cü mövzu üzrə - bağçanın həyatindəki ağaclar müşahidə edilərək, yaşillığı qorumağın əhəmiyyəti haqqında məlumat verilməsi, hər həftə ağacları sulayaraq, qulluq edilməsi, 4-cü mövzu üzrə - meyvələrdən müxtəlif formalı salatlar hazırlanması, 5-ci mövzu üzrə – həyatı sahəni təmizləmək, ağacların dibinin yumşaldılması, gövdələrinin əhənglənməsi, quşların, pişiklərinin yemlənməsi işləri aparılmış, 6-cı mövzu üzrə - suyu qənaətlə işlətməyin həyatımız üçün böyük əhəmiyyət daşması, susuz həyatın mümkün olmaması haqqında söhbətlər aparılmış və 7-ci mövzu üzrə isə Exoparka ekskursiya edərək, yaşıl zonanı gəzmək və bitkilər və onlara qulluq haqqında uşaqların elementar bilik və bacarıqlara yiyələnmələri üzrə işlər aparılmışdır.

Digər bir layihəyə isə “Ağ Yelkən Gənclik” uşaq bağçasının təsisçisi Yuliya Kərimovanın və bağçanın icraçı-direktoru Viktoriya Mustafayevanın təşəbbüsü ilə başlanılmışdır. “Yaşıl Bağça” erkən yaş dövründə uşaqlarda ekoloji bilik və bacarıqların artırılması” mövzusunda olan bu layihə çərçivəsində cari ilin oktyabr ayından başlayaraq “4 oktyabr – Beynəlxalq heyvanların müdafiəsi günü”, “21 noyabr – Beynəlxalq ağac günü”, “22 aprel – Beynəlxalq Yer kürəsi günü”, “5 iyun – Ümumdünya ətraf mühiti günü” mövzularının tətbiq olunması üzrə işlər aparılır. Layihənin tətbiqi 30-dan çox körpələr evi-uşaq bağçalarının tərbiyəçi-müəllimlərinin, uşaqların, eyni zamanda, valideynlərin

ekoloji problemlər və onların həlli yolları barədə məlumatlarının artırılmasına xidmət edir. “1. Uşaqlarda ekoloji davranışın inkişafı” və “2. Nağil və hekayələrin yazılması” istiqamətlərini əhatə edən layihəyə cəlb olunmuş məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin tərbiyəçi-müəllimlərinin ekoloji mədəniyyətlə bağlı yazdıqları hekayə və nağılların cari ilin sonunadək kitab formasında nəşr olunması üzrə işlər aparılır.

Bakı şəhər Sabunçu rayonunun Zabrat qəsəbəsindəki 197, 282 və s. körpələr evi-uşaq bağçalarında da təbiətin qorunması istiqamətində bir sıra tədbirlər həyata keçirilmiş, suyun, havanın, torpağın çirklənməkdən qorunması, yaşillığın artırılması və s. barədə uşaqlarla söhbətlər aparılmış, bağçanın həyatı sahəsində işlər görülmüşdür.

Ekologiyanın qorunması ilə bağlı Sumqayıt şəhər A. Şaiq adına 39 nömrəli körpələr evi-uşaq bağçasında da bu istiqamətdə tədbirlər təşkil edilmiş, bağçanın müdiri Musayeva Esmira xanımın təşəbbüsü ilə “Təbiəti araşdırırıq” layihəsinə başlanılmışdır. Layihə çərçivəsində “Su həyat mənbəyidir”, “Suya qənaət edək”, “Gül və ağac əkmə”, “Quşları qoruyaq” və “Ekoloji güşənin hazırlanması” mövzuları bağçanın böyük (4-5 yaş) və məktəbhazırlıq (5-6 yaş) qruplarında tətbiq olunur və digər uşaq bağçaları ilə də bu layihə əsasında şəbəkəli fəaliyyətlərin təşkil olunması istiqamətində işlər aparılır.

2024-cü ildə respublikamızın məktəbəqədər təhsil müəssisələrində bu kimi tədbirlərin təşkili uşaqlarda təbiətə qarşı məhəbbət və qayğı hissinin inkişafına əhəmiyyətli təsir göstərməklə, onlarda ekoloji səriştənin formalaşmasına zəmin yaradır. Bu kimi tədbirlərin təşkili, məşğələlərdə və digər fəaliyyət növləri zamanı bu istiqamətdə tətbiq olunan praktik işlər Məktəbəqədər təhsil proqramının (kurikulumun) 2. İdrakın inkişafı sahəsinin 4-5 və 5-6 yaş dövrlərini əhatə edən 2.1.3., 2.1.4., 2.1.5., 2.1.6 2.2.3 alt standartlarının reallaşması ilə uşaqlarda ekoloji mədəniyyətin formalaşmasına əlverişli şərait yaradır. Fəaliyyət zamanı bu alt standartların Fiziki inkişaf, sağlamlıq və təhlükəsizlik inkişaf sahəsinin 1.1.4., 1.2.3., Estetik və yaradıcı inkişaf sahəsinin 3.1.2., 3.1.3., 3.1.4., 3.1.5., 4. və Sosial-emosional inkişaf sahəsinin 4.2.2., 4.2.3, 4.3.1 və s. alt standartları ilə inteqrativ şəkildə reallaşması

uşaqlarda davranışın ümumi komponentlərinin formalaşmasını və inkişafını təmin edir.

Problemin aktuallığı. Respublikamızda 2024-cü ilin Azərbaycanda “Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili” elan olunması ilə bağlı ölkənin paytaxt və regionlarındakı uşaq bağçaları və körpələr evi-uşaq bağçalarında təşkil olunan tədbirlər uşaqların ekoloji mədəniyyətə yiyələnmələrində xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bununla bağlı hazırlanmış layihələrin müxtəlif fəaliyyət növləri zamanı rəngarəng mövzularla təşkili uşaqlarda təbiətə məhəbbət, qayğı və s. bağlı bilik və bacarıqlar formalaşdıraraq, onlarda davranış mədəniyyətinin komponentlərinin integrativ şəkildə inkişafına təkan verir. Uşaqların təbiətin qorunması ilə bağlı yiyələndikləri bilikləri davamlı olaraq həm məktəbəqədər təhsil müəssisəsində, həm də ailədə praktikaya tətbiq etmələri, tərbiyəçi-müəllimlərin valideynlərlə bu istiqamətdə sistemli iş aparmaları etik meyarların uşaqların davranışında möhkəmlənərək, səriştəliliyə çevrilməsini təmin edir.

Problemin elmi yeniliyi. Məqalədə Respublikamızda 2024-cü ilin Azərbaycanda “Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili” elan olunması ilə bağlı məktə-

bəqədər yaşlı uşaqların ekoloji bilik və bacarıqlara yiyələnmələrinə, davranış mədəniyyətinin inkişafına əhəmiyyətli təsir göstərən 5, yaxud 7 istiqamətdə müxtəlif mövzuları əhatə edən layihələrin məzmunu və tətbiqi məsələləri ümumiləşdirilir. 3-4 yaş (orta qrup), 4-5 yaş (böyük qrup) və 5-6 yaş (məktəbəhazırlıq qrupu) qruplarında tətbiq olunan bu layihələr uşaqları təbiətdəki tullantı materiallarından yararlı əşyalar hazırlamaq, quşlara yuva düzəltmək, yaşıllığı artırmaq və ona qulluq etmək, suya qənaət etmək, ekoloji guşə hazırlamaq, həyatı sahədə iməcilik etmək və s. fəaliyyətlərin iştirakçısına çevirir. Layihələr tərbiyəçi-müəllimlərlə valideynlərin, eyni zamanda, layihəyə cəlb olunmuş məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin tərbiyəçi-müəllimlərinin bir-biri ilə qarşılıqlı əməkdaşlığını şəbəkəli şəkildə təşkil etmələrinə geniş şərait yaradır.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Məqalədə yer alan fikirlərdən, bəhs olunan layihələrin məzmunundan məktəbəqədər təhsil mütəxəssisləri, metodistlər, tərbiyəçi-müəllimlər, bu sahədə təhsil alan bakalavrlar, magistrantlar, tədqiqatçılar, valideynlər bəhrələyə bilirlər.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası // 12 noyabr 1995-ci ildə qəbul edilmişdir (30 mart 2009-cu il tarixdə olan dəyişiklik və əlavələr). – Bakı: Qanun, -2009, - 48 s.
2. Azərbaycan Respublikasında 2024-cü ilin “Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili” elan edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı // İ.H. Əliyev. – Bakı: 25 dekabr, 2023. <https://president.az/az/articles/view/62737>
3. Разенкова Д.Ф. Экологическая культура: социально-философские аспекты формирования: / Тема диссертации и автореферата по ВАК РФ 24.00.01, кандидат философских наук / - Москва, 2001. - 162 с.; (Экологическая культура: социально-философские аспекты формирования: Дис. ... канд. филос. наук : 24.00.01.
4. O. Fushtei, I. Sarancha. Formation of environmental culture in preschool children // - Ukraine: Personality and Environmental Issues, - 2023. №2, - p. 21-25. https://www.researchgate.net/publication/372065461_FORMATION_OF_ENVIRONMENTAL_CULTURE_IN_PRESCHOOL_CHILDREN
5. Həsənov A.M. Məktəbəqədər pedaqogika. Dərs vəsaiti. / A.M. Həsənov. – Bakı: Nasir, - 2011. - 374 s.
6. Bauer M.Y. Methodology of Environmental Education. / M.Y. Bauer - Chernivtsi: Regional Education, - 2000). - 320 p.
7. Bogush A.M. Methods of Acquainting Children with the environment in a Preschool Educational Institution. Textbook for higher education institutions. / A.M. Bogush, N.V. Havrysh. - Kyiv: Slovo Publishing House, - 2008. - 408 p.
8. Yarysheva N.F. Methodology of Acquainting Children with Nature / N.F. Yarysheva. - Kyiv: Higher School, - 1993. - 324 p.
9. Qlobal ətraf mühit problemləri / Bakı: - 2024. <https://eco.gov.az/az/ekoloji-siyaset/qlobale-etraf-muhit-problemleri>

E-mail: k.memmedova@arti.edu.az
Redaksiyaya daxil olub: 01.10.2024.